

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/6--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.M.Maxmutaliyev	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kuch jismoniy sifati va uni tarbiyalash uslublari	111
G.S.Sidiqova	
Hozirgi kun jismoniy madaniyat yo'riqchilarining klassifikatsiyasi	118
X.X.Xaydaraliyev	
O'quv mashg'ulotlari davomida talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirish metodikasini takomillshatirish	123
R.A.Hamroqulov	
Salomatlik testi talab va me'yorlarini topshirish bo'yicha mashg'ulotlarni tashkillash	128
E.I.Allomov	
Maktab o'quvchilari harakat faoliyatining yoshga xos me'yorlari	134
T.A.Eshimov	
Kasb - hunar maktablari o'quvchilarining jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari tahlili	141
Sh.M.Robilova	
O'quvchi-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash samaradorligi	147
Q.M.Xakimov	
Yosh voleybolchilarda jismoniy ish qobiliyati va uning funksional komponentlarini shakllantirish masalalari	150
Sh.V.Djalalov	
O'rta yoshdagi qizlarda egiluvchanlikni rivojlantirish metodikasi (5–9-sinflar) jismoniy tayyorgarlikning tabaqalashtirilgan tizim asosida	155
X.M.Sotvaldiyeva	
Ingliz tili darslarida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish usullari	159
S.I.Quziyev	
Ingliz tilini o'qitishda smart ta'lim texnologiyalari orqali virtual turizmni takomillashtirishning pedagogik usullari	162
N.K.Ergasheva	
Methodology and outcomes of english language teaching	168
M.Axmedova	
Maxsus yo'nalish talabalarining eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda autentik materiallarning roli	172
G.Astonova	
Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari	176
G.R.Astonova, M.M.Kaharova	
Germaniya va O'zbekiston ta'lim tizimida o'xshash va farqli jihatlar	179
N.A.Abduvaliyeva, U.Sh.Abduvoxidova	
Nutq o'stirishning metodik usullari	183
M.S.Ro'ziboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash: nazariy va amaliy yondashuvlar	188
N.N.Nabiyeva	
Triz texnologiyasi vositasida ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish mazmun va mohiyati	193
D.I.Asqarova	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar yangicha yondashuvlar	197
D.T.Yuldasheva	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kognitiv faoliyatini rivojlantirishda neyropedagogikaning imkoniyatlari	202
Y.A.Mirzaboyev	
Nostandart masalalar orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi	206
R.Sh.Sharofutdinova	
Ko'zi ojiz o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik, ijtimoiy xususiyatlari	210

UO'K 373.3:316.6

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA BAG'RIKENGLIK DUNYOQARASHINI
TARBIYALASH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR****ВОСПИТАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ
КЛАССОВ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ****DEVELOPING A TOLERANT WORLDVIEW IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS:
THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES**

Ro'ziboyeva Madina Salimovna
Farg'ona davlat universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash masalasini nazariy va amaliy yondashuvlar asosida o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda bag'rikenglik tushunchasining ijtimoiy va madaniy asoslari, shuningdek, uning turli tillar va madaniyatlarda qanday aks ettirilishi tahlil qilinadi. Bag'rikenglikning psixologik va pedagogik jihatlari ham ko'rib chiqiladi, chunki u bolalarning ijtimoiylashuvi va madaniy kodlarni o'zlashtirishida muhim rol o'ynaydi. Maqolada bolalar o'yinlari orqali bag'rikenglikni rivojlantirishning usullari, o'quvchilarni murosaga tayyorlash, boshqalarning fikrlarini hurmat qilish kabi fazilatlarni shakllantirish usullari bayon etiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar va strategiyalar taqdim etiladi. Tadqiqot natijalari o'qituvchilarga va ta'lim tizimi mutaxassislariga boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik madaniyatini shakllantirishda yordam beradi. Shu tariqa, maqola nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy qo'llanmalarining ahamiyatini ham ochib beradi. Ushbu maqolada bag'rikenglik tushunchasini tahlil qilish uchun nazariy, solishtirma va amaliy tahlil usullari qo'llanilgan. Mazkur usullar bolalarning ijtimoiy va madaniy ko'nikmalarini shakllantirishda o'yinlar va ta'limiy faoliyatlarning samaradorligini baholashga yordam beradi. Turli tillar va madaniy kontekstlarda bag'rikenglik tushunchasining o'xshashliklari va farqlarini solishtirish orqali aniqlangan.

Аннотация

Данная статья посвящена изучению проблемы воспитания мировоззрения толерантности у учащихся начальных классов на основе теоретических и практических подходов. В исследовании анализируются социальные и культурные основы понятия толерантности, а также то, как оно отражается в различных языках и культурах. Рассматриваются психологические и педагогические аспекты толерантности, так как они играют важную роль в социализации детей и освоении ими культурных кодов. В статье описаны методы развития толерантности через детские игры, формирования таких качеств, как готовность к компромиссам и уважение к мнениям других. Также представлены практические рекомендации и стратегии по развитию толерантности в современной системе образования. Результаты исследования помогут учителям и специалистам в области образования формировать культуру толерантности у учащихся начальных классов. Таким образом, статья подчеркивает важность как теоретических знаний, так и практических приложений. В исследовании применялись теоретический, сравнительный и практический методы анализа понятия толерантности. Эти методы помогают оценить эффективность игр и учебных мероприятий в формировании социальных и культурных навыков у детей. Сравнительный анализ выявил сходства и различия понятия толерантности в различных языках и культурных контекстах.

Abstract

This article focuses on studying the issue of developing a tolerant worldview in primary school students based on theoretical and practical approaches. The research analyzes the social and cultural foundations of the concept of tolerance, as well as how it is reflected in different languages and cultures. The psychological and pedagogical aspects of tolerance are also examined, as they play an important role in children's socialization and the assimilation of cultural codes. The article describes methods for fostering tolerance through children's games and forming qualities such as readiness for compromise and respect for others' opinions. Practical recommendations and strategies for promoting tolerance in the modern education system are also presented. The research findings will assist teachers and education specialists in shaping a culture of tolerance among primary school students. Thus, the article highlights the importance of both theoretical knowledge and practical applications. The study employed theoretical, comparative, and practical methods of analyzing the concept of tolerance. These methods help assess the effectiveness of games and educational activities in developing children's social and cultural skills. The comparative analysis identified similarities and differences in the concept of tolerance across various languages and cultural contexts.

Kalit so'zlar: bag'rikenglik, boshlang'ich sinf, dunyoqarash, ta'lim, bolalar o'yinlari, psixologik aspektlar, pedagogik yondashuvlar, ijtimoiylashuv, madaniy kodlar, ta'lim tizimi

Ключевые слова: толерантность, начальные классы, мировоззрение, образование, детские игры, психологические аспекты, педагогические подходы, социализация, культурные коды, система образования

Key words: tolerance, primary school, worldview, education, children's games, psychological aspects, pedagogical approaches, socialization, cultural codes, education system

KIRISH

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash muammosini o'rganish bizdan "bag'rikenglik" va "tinchlik munosabati" tushunchalarining mohiyatini aniqlashni, ularning xususiyatlarini va eng maqbul ta'riflarni aniqlashni talab qiladi. Tushunchalarni nazariy va qiyosiy tahlil qilish natijasi ularning fenomenologiyasini aniqlash va "o'quvchilarni tolerantlik ruhi bilan tarbiyalash" kabi yangi ta'rifni izohlashdek masuliyatli vazifalarni yuklaydi.

Bugungi dunyoda bag'rikenglik masalasiga oid turli nuqtai nazarlar muhokama qilinmoqda. Yuzaki qaralganda, "bag'rikenglik" tushunchasining o'zida e'tiborsizlik ma'nosini ko'rish mumkin: ular biror narsaga toqat qiladilar, chunki ular uni ahamiyatsiz, xavfsiz narsa deb bilishadi. O'z pozitsiyasi shu qadar kuchli va qat'iyki, ba'zi "kelishuvlar" hattoki murosasizdek tuyuladi. Keraksiz narsa ataylab diqqatning chetiga suriladi. Ushbu pozitsiyaga ko'ra, bag'rikenglikning mohiyati, uning asosi boshqasini bilmaslik, unga befarqlikdir. Bu odamlar bir-birini tushunmaydigan va tushunishga intilmaydigan, bir-biridan ajralgan dunyoning fazilati.

Ammo turli tillarda va xalqlarning tarixiy tajribasiga qarab turli xil semantik ma'nolarga ega bo'lgan "bag'rikenglik" haqida yana bir tushuncha mavjud. Tolerantlik atamasi lotincha "sabr-toqat"ni anglatadi. Ingliz tilida bag'rikenglik "shaxs yoki narsani roziliksiz idrok etishga tayyorlik va qobiliyat"deb ta'riflanadi. Ingliz-rus psixologik lug'atida bu inglizcha so'zning tarjimasi "Tolerance" orttirilgan chidamlilik, insonning chidamliligi (bardoshlilik) chegarasi, stressga chidamlilik, mojaroga chidamlilik; xulq-atvor turli-tumanliklariga qarshilik"degan ma'noni anglatadi. Aslida, bu bag'rikenglikni barqarorlik deb talqin qiladigan mustaqil yondashuvdir. Fransuz tilida – "boshqasining erkinligini, uning fikrlash tarzini, xulq-atvorini, siyosiy va diniy qarashlarini hurmat qilish". Xitoy tilida – "boshqalarga nisbatan saxiylik ko'rsatish, ruxsat berish, imkoniyat berish". Arab tilida – "kechirimlilik, yumshoqlik, rahm-shafqat, xayrixohlik, sabr-toqat, boshqalarga nisbatan munosabat". Fors tilida – "sabr-toqat, bag'rikenglik, chidamlilik, yarashishga tayyorlik".

Rus tilida shunga o'xshash ma'noga ega ikkita so'z mavjud – bag'rikenglik va toqatlilik.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA VA METODOLOGIYASI

V.I.Dahling lug'atida " bag'rikenglik "so'zi mulk yoki sifat, biror narsaga yoki kimgadir" faqat rahm-shafqat, yumshoqlik bilan " toqat qilish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Ushbu atamaning o'xshash ma'nosi aksariyat zamonaviy lug'atlarda aks ettirilgan. Masalan, "xorijiy so'zlarning zamonaviy lug'ati", "tolerantlik" tushunchasini quyidagicha belgilaydi..., kimgadir, biror narsaga yumshoqlik" va yana katta entsiklopedik lug'atda "bag'rikenglik" ni quyidagicha izohlaydi... boshqalarning fikrlariga, e'tiqodlariga, xatti-harakatlariga bag'rikenglik". Tolerantlikning kengaytirilgan ta'rifi, bu dunyoqarashning zarurligi va ijobiy mohiyatini ochib beradi, qisqa falsafiy ensiklopediyada quyidagi ma'nosi mavjud: tolerantlik (lot. – sabr-toqat) – boshqa qarashlarga, huquqlarga, odatlarga nisbatan bag'rikenglik"[10]. Bag'rikenglik – bu o'ziga bo'lgan ishonch va o'z qarorlarining ishonchililigini anglash belgisi, boshqa nuqtai nazarlar bilan taqqoslashdan qo'rqmaydigan, ammo ma'naviy raqobatdan qochmaydigan tabiiy holatidir.

Turli tillarda "bag'rikenglik" tushunchasini umumlashtirish umumiy ma'noni anglatadi – boshqalarning fikrlari, e'tiqodlari, xatti-harakatlariga sabr-toqat. Ta'riflarning barcha farqlariga qaramay, ularning umumiyligi insoniyatning birligi va xilma-xilligini, barchaning bir-biri bilan o'zaro bog'liqligini, boshqasining huquqlarini hurmat qilishni, shuningdek zarar etkazishdan saqlanishni tan olishdan iborat. Boshqasiga etkazilgan zarar hamma uchun va o'zi uchun zararli bo'lishini anglatadi. Ushbu shaxsiy fazilat ong madaniyatining belgisidir va boshqalarning fikri va e'tiqodlarini hurmat qilishda namoyon bo'ladi.

Tolerantlik haqidagi yangi g'oyalar XX asr oxiri – XXI asr boshlarida, bu atama xalqaro maqomga ega bo'lganida paydo bo'ldi. Bizning nuqtai nazarimizga ko'ra, bag'rikenglikning to'liq ta'rifi YUNESKO tomonidan tasdiqlangan "Bag'rikenglik tamoyillari Deklaratsiyasi" da (1995 yil 16-noyabr) berilgan, ya'ni: "bag'rikenglik bizning dunyomiz madaniyatlarining boy va xilma-xilligini, o'zimizni ifoda etish shakllarimizni va inson individualligini namoyon etish usullarini hurmat qilish, qabul qilish va tushunishni anglatadi. Unga bilim, ochiqlik, muloqot va fikr, vijdon va e'tiqod erkinligiga yordam beradi. Tolerantlik – bu xilma-xillikdagi uyg'unlik. Bu nafaqat axloqiy burch, balki

siyosiy va huquqiy ehtiyojdir. Bag'rikenglik – bu tinchlikka erishishga imkon beradigan va urush madaniyatini tinchlik madaniyatiga bilan almashtirishga yordam beradigan fazilatdir"[1]. "Deklaratsiya" da faollik, inson huquqlarini tasdiqlash, ijtimoiy adolatsizlikka nisbatan murosasiz munosabat kabi bag'rikenglik sifati ta'kidlangan.

Ba'zi sohalar ushbu atamani va u ishlatiladigan ilmiy sohalarni beradi. Faylasuflarning talqinida bag'rikenglik insoniylik sifatida ham qaraladi. Masalan, J.Mill turli xil fikrlarga va turli xil turmush tarziga nisbatan bag'rikenglik munosabatini, agar bu boshqa odamlarga zarar etkazmasa, bag'rikenglik namoyishi sifatida tan oladi. Shu bilan birga, u shunchaki boshqa fikrni passiv idrok etishga yo'l qo'ymaydi va bag'rikenglik – bu o'z fikri yoki xatti-harakatlaridan farq qiladigan fikr yoki xatti-harakatlar o'ziniki kabi qimmatli, mazmunli va himoyaga loyiq ekanligini faol tan olishdir, deb hisoblaydi[2]. Bu tolerantlik haqidagi falsafiy tushuncha adolat bilan chambarchas bog'liq va demokratik jamiyatning ajralmas xususiyatiga aylanadi.

P.King bag'rikenglikni murosasizlikni rad etish deb izohlaydi. Bu bag'rikenglikning sifat tavsifini beradi: zaif, barqaror, ijobiy. Zaif o'zini sabr-toqat sifatida namoyon qiladi. Bu faqat cheklovga asoslangan, ya'ni boshqa shaxsga nisbatan minimal hurmat darajasi. Barqaror bag'rikenglik, boshqa shaxsda hal qilinishi mumkin bo'lgan sherikni tan olish, aniq darajada hurmatni anglatadi [9]. P.Kingning ta'rifida ijobiy bag'rikenglik tushunishga tayyorlikni anglatadi va boshqa odamning fikrini hurmat qilishga asoslanadi.

Tolerantlikni tushunishning gumanistik mohiyatini K. Poppening shaxsiy qarashlarida topishimiz mumkin, u zulmga qarshi kurashni o'z ichiga oladi, shuning uchun uning asosi sub'ekt harakatining faol tabiati deb aytish mumkin[3].

A.Teylning fikricha, u bag'rikenglikning ijobiy shakliga e'tibor beradi, chunki u sherikning oddiy sabr-toqati va hatto hurmatidan tashqariga chiqadi va uni tushunish manfaati uchun boshqa shaxs bilan muloqot shaklida aloqa o'rnatishni ta'minlaydi. Bu sizning shaxsingizni anglashga va boshqa shaxsning individualligini tan olishga majbur qiladigan, birdamlik va o'zaro hurmat tuyg'usini nazarda tutadigan, boshqa odamning o'zga odamlar bilan bo'lgan tajribasini boyitish manbai sifatida qaraladigan farqlarini chinakam tan olishni o'z ichiga olgan boshqa odam bilan muloqot. A.Teylning fikriga ko'ra, tan olish o'zaro bo'lishi kerak, aks holda farqlar va tenglikni har tomonlama va bir vaqtning o'zida tan olish mumkin emas[4].

XX asrda E. Fromm bag'rikenglikni birodarlik sevgisi sifatida tushunadi, bu mas'uliyat, g'amxo'rlik, hurmat, boshqa har qanday inson haqida bilim, hayotda unga yordam berish istagini anglatadi. E.Frommning aytishicha, birodarlik sevgisi-bu barcha insonlarga bo'lgan muhabbat, barcha odamlar bilan birlashish tajribasi, inson birdamligi, inson birligi tajribasi. Birodarlik sevgisi hamma odamlar bir jon degan tajribaga asoslanadi. Iste'dodlar, aql, bilimlarning farqlari barcha odamlar uchun umumiy bo'lgan inson mohiyatining o'ziga xosligi bilan solishtirganda ahamiyatga ega bo'lmaydi. E.Frommning fikricha birodarlik sevgisi-bu tenglar o'rtasidagi sevgi, lekin hatto teng odamlar ham har doim ham bir xil emas, chunki ularning barchasi turli vaqtlarda yordamga muhtoj. Biroq, nochor, kambag'al va begona odamga bo'lgan muhabbat birodarlik sevgisining boshlanishi hisoblanadi. Yordamsiz odamga rahm-shafqat ko'rsatib, odam kimnidir sevisishni boshlaydi, shuningdek o'zini sevisishni o'rganadi. Rahm-shafqat ma'lum bir odamni, ruhini bilish va u bilan qiyoslash elementini o'z ichiga oladi. Tolerantlikning mohiyati, E.Frommning fikriga ko'ra, muallif tomonidan barcha odamlar bilan ularning farqlari asosida birlik yoki umumiylik sifatida belgilanadigan "birodarlik sevgisi" tushunchasidan kelib chiqadi. Muallifning fikriga ko'ra, bag'rikenglik tushunchasi hurmat, g'amxo'rlik, rahm-shafqat va boshqa odamga yordam berish istagini ham o'z ichiga oladi[5].

Hozirgi kunda mamlakatimizda diniy omil, diniy bag'rikenglikning o'rni, ahamiyati, mazmun-mohiyati hamda asosiy tamoyillariga bag'ishlangan ko'plab kitob, risola va maqolalar e'lon qilinmoqda. Ular orasida Z.I.Munavvarov, A.A.Hasanov, A.Luqmonov, M.Nuriddinov, A.Azimov, X.S.Karamatov, M.A.Rajabova, M.Imomnazarovning asar va tadqiqotlarini ko'rsatish mumkin.

Shunday ishlar jumlasiga E.G.Karimovning "O'zbek tolerantligining etnoregional xususiyatlarini sotsiologik o'rganish"[11] nomli tadqiqotini kiritish mumkin. Unda tadqiqotchi o'zbek tolerantligining hududiy xususiyatlari haqida fikr yuritgan.

Sultonmurod Olimning "Bag'rikenglik"[12], E.Karimovning "Bag'rikenglik -

Insoniyat kelajagi"[13] kabi ilmiy maqolalarida tolerantlik tushunchalarining turli qirralari Asosan falsafiy, ijtimoiy, ma'naviy nuqtai nazardan sharhlangan.

NATIJA VA MUHOKAMA

Turli faylasuflarning g'oyalari ko'rib chiqishga asoslanib, bag'rikenglik deb tushunilgan dunyoqarashning mohiyati erkinlik, tenglik, adolat, o'zaro hurmat, o'z shaxsiyatini saqlab qolgan holda boshqa odamlar bilan birlik tuyg'ulariga asoslanadi degan xulosaga kelishimiz mumkin. Biz har bir insonning tenglik munosabatini tan olishga asoslangan va bag'rikenglik tushunchasini sabr-toqat darajasidan shaxsga nisbatan ochiqlikni ta'minlaydigan ijobiy bag'rikenglikning yuqori darajasiga olib chiqadigan mutafakkirlarning shakllangan pozitsiyasini baham ko'ramiz. Biroq, bu qarashlardagi ma'nolar o'z e'tiqodlari va tamoyillaridan voz kechishni anglatmaydi. Ushbu turdagi g'oyalar, shubhasiz, maktab yoshdagi bolalarni tarbiyalashda rivojlantirilishi muhim bo'lgan vazifadir. Bu esa bizning ta'lim jarayonimizda shaxsning bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalashning mazmuni va texnologiyalarini ishlab chiqish uchun bizga asos bo'la oladi.

Ijtimoiy nuqtai nazardan, bag'rikenglik insonning zo'ravonlik, bezorilik va jamiyatni buzadigan yoki uning farovonligiga tahdid soladigan xatti-harakatlar kabi salbiy hodisalarni cheklashda boshqa odamlarga turmush tarzi va xulq-atvorini tanlashga imkon berishga tayyorligi sifatida talqin qilinishi mumkin. Masalan, sotsiologik entsiklopedik lug'atda bag'rikenglik "boshqalarning turmush tarziga, xatti-harakatlariga, urf-odatlariga, his-tuyg'ulariga, g'oyalariga, e'tiqodlariga bag'rikenglik" deb talqin etiladi. Ushbu lug'atda "bag'rikenglik" atamasining yana bir ma'nosi berilgan - "noqulay hissiy omillarga nisbatan chidamlilik".

Sotsiologlar, shaxsni ijtimoiylashtirish muammosi nuqtai nazaridan, bag'rikenglik-bu yomon buzg'unchi g'oyalarni emas, balki o'z guruhining o'ziga xosligini, o'ziga xosligini tushunishni va o'z etnik-madaniy qadriyatlarini afzal ko'rishni nazarda tutadigan shaxsning madaniy munosabati, munosabati, yo'nalishi. Shunday qilib, S.V.Smironov bag'rikenglik – sabr-toqat, bag'rikenglik, tushunish, boshqa odamlarning his-tuyg'ularini tushunish va anglash qobiliyati; do'stona munosabat, xotirjamlik, etarli idrok; tinch kayfiyat; tajovuzkorlik, g'azab va asabiylashishning aks ko'rinishi[6].

L.M.Drobijevaning fikricha, bag'rikenglikning mafkuraviy, dunyoqarash va qiymat mazmuni variantida uning mavjudligining asosiy shartlari siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy birlashmasidir.[8] Ushbu nuqtai nazar bilan S.V.Smironovning ta'rifi quyidagicha aks etadi, u ijtimoiy psixologiya nuqtai nazaridan bag'rikenglik hodisasini faqat ikki yoki undan ortiq jamoalar, guruhlar, qatlamlar va boshqalarning o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan tushunish mumkin emasligini yozadi, ularning har biri o'ziga xos, birinchi navbatda madaniy o'ziga xoslikka ega va eng muhimi, aynan shu o'ziga xoslik orqali u guruhni idrok etish ob'ektiga aylanadi. Muallifning ta'kidlashicha, bag'rikenglikning amaldagi asosli ma'nosi universal tamoyillarni tasdiqlashdan iborat emas, balki har biri o'ziga xoslikka ega bo'lgan turli guruhlarining tinch-totuv yashashini ta'minlashdan iborat [6]. Ehtimol, bu holda o'ziga xos xususiyatlar ijtimoiy farqlarni tushunishi kerak. E'tibor berish lozimki, muallif ushbu o'ziga xoslikning (yoki farqlarning) madaniy afzalligini ta'kidlaydi.

XULOSA

Tolerantlik odamga o'z shaxsiyatini yo'qotmasdan "begona individ"larning xatti-harakatlarini qabul qilishga imkon beradi deb taxmin qilinadi. Shu bilan birga, bag'rikenglik passiv qabul qobiliyati emas, balki tushunarsiz, begona odamlar bilan aloqani faol izlash; buni tushunish istagi jamlanmasidir. Birovning passiv qabul qilinishi muvofiqlik elementidir, ya'ni individuallikni yo'qotish jarayoni.

Mualliflarning aksariyati, atamaning semantik tarjimasining murakkabligiga ishora qilib, "bag'rikenglik" iborasidan keng foydalanadilar, bag'rikenglikni norozilik va o'zaro ta'sirga nisbatan bag'rikenglik ekanligi bilan bog'laydilar.

Tolerantlikning mohiyati va mazmunining mavjud ta'riflarini hisobga olgan holda, uning dunyoqarashini belgilaydigan ushbu fazilatni shaxsda tarbiyalash vazifasini qo'ygan holda, biz bag'rikenglikni dunyoqarash qadriyatlari tizimi sifatida talqin qilish bo'yicha maqolamizning nazariy qoidalaridan biri sifatida ko'rib chiqdik. Bularning barchasi bolaga doimiy o'zgaruvchan dunyo sharoitida o'zini ishonchli his qilishiga imkon beradi.

Bag'rikenglik bolalarning ijtimoiylashuvi va madaniy kodlarni o'zlashtirishida muhim omil hisoblanadi. Ularni o'rgatish jarayonida bag'rikenglikni rivojlantirish o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Bolalar o'yinlari bag'rikenglikni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib, ular orqali bolalar bir-biriga hurmat va murosaga tayyorlik kabi fazilatlarni o'zlashtiradi. Zamonaviy ta'lim tizimida bag'rikenglikni rivojlantirish uchun aniq strategiyalar va amaliy tavsiyalar

ishlab chiqish zarur. Bu tavsiyalar o'qituvchilarga bag'rikenglik madaniyatini shakllantirishda yordam beradi. Bag'rikenglikni tarbiyalashda nazariy bilimlarni amaliy usullar bilan uyg'unlashtirish, o'quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bag'rikenglik tamoyillari Deklaratsiyasi: YUNESKO bosh konferensiyasining 28 sessiyasida qabul qilingan (1995 y. 16 noyabr, Parij)/Nashr uchun mas'ullar: A.Saidov, K.Jo'raev.—T.: YUNESKO
2. Mill, J.S. On liberty, and other essays / J.S. Mill. Oxford, 1985.
3. Popper, K. Objective knowledge: an evolutionary approach / K. Popper. Oxford, 1979.
4. Taylor, A. Philosophical studies / A. Taylor. Oxford, 1994.
5. Фромм, Э. Психоанализ и этика / Э. Фромм. М.: АСТ-ЛТД, 1998.
6. Смирнов, С.Д. Психология образа: Проблема активности человеческого отражения/С.Д. Смирнов. М., 1985.
7. Taylor, A. Philosophical studies / A. Taylor. Oxford, 1994.
8. Дробижева Л. М., Кошарная Г.Б. Толерантность как основа консолидации в полиэтническом регионе // Социокультурные факторы консолидации современного российского общества: сборник статей Всероссийской научно-практической конференции. — Пенза : Приволжский Дом знаний, 2015. — С. 3-7.
9. Мертон, Роберт Кинг / Девятко И. Ф. // Меотская археологическая культура — Монголо-татарское нашествие. — М.: Большая российская энциклопедия, 2012. — С. 40—41. — ([Большая российская энциклопедия](#) : [в 35 т.] / гл. ред. Ю. С. Осипов ; 2004—2017, т. 20).
10. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1903-1911. Т. 2.
11. E.G.Karimova "O'zbek tolerantligining etnoregional xususiyatlarini sotsiologik o'rganish"Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари. -№ 6 (3)-2023. ISSN: 2181-1342 (Online) <https://scienceproblems.uz>
12. Султонмурод Олим. Янги аср таълимоти. "Тафаккур" журналы, 2001, 1-сон.
13. E.Karimova "Bag'rikenglik - insoniyat kelajagi" O 'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti Toshkent - 2006